

سۇئال

ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى قاچان ئاياغلىشىدۇ ؟ ھەمدە ئۇنى سائەت بىلەن ئىنىق بەلگىلەپ بىرەلمەسلىرى ؟

تەپسىلىي جاۋاب

ئاللاھ بەندىلىرىگە بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش نامازنى ئاللاھنىڭ دانالىقى تەقەززا قىلغان ۋاقىتلار بىلەن ۋاقتى بەلگىلەنگەن ھالدا پەرز قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن بەندە بۇ ۋاقىتلار داۋامىدا بۇ نامازلاردا پەرۋەردىگارى بىلەن ئالىقلىشىدۇ . ئۇلار يۈرەككە نىسبەتەن سۇنىڭ دەرەخنى بىر قىتىمدا سۇغۇرۇپ ئاندىن ئۈزۈلۈپ قالماستىن ، ئۇنى پات-پات سۇغۇرۇپ تۇرۇشىغا ئوخشايدۇ . نامازلارنىڭ بۇ ۋاقىتلاردا ئادا قىلىنىشى يەنە بىر ھىكمەت بولسا ئەگەر بۇ نامازلارنىڭ ھەممىسى بىر ۋاقىتتا ئادا قىلىنىدىغان بولسا ، كىشىلەر ئۇنىڭدىن زېرىكىپ قالماستىن ياكى ئۇنى قېيىن ھىس قىلماستىن ئۈچۈن . ئاللاھ ئەڭ دانا ھۆكۈم قىلغۇچى .

["مقدمة رسالة أحكام مواقيت الصلاة للشيخ محمد ابن عثيمين رحمه الله .]

نامازلارنىڭ ۋاقىتلىرى ھەدىستە پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تەرىپىدىن ئوتتۇرغا قويۇلغان : **پېشىننىڭ ۋاقتى كۈن ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ھەمدە كىشىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۇزۇنلۇقتا بولغاندىن باشلاپ ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە . ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . شامنىڭ ۋاقتى شەپەق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . خۇپتەننىڭ ۋاقتى تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ . بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ ، كۈن كۆتۈرۈلگىچە . كۈن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىغاندا ، ناماز ئوقۇشتىن توختا ، چۈنكى ئۇ شەيتاننىڭ ئىككى مۇڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا كۆتۈرلىدۇ .**

[مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 612]

بۇ ھەدىس كۈندىلىك بەش نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى ئوچۇقلاپ بىرىدۇ . ئۇلارنى سائەت ئارقىلىق ئىنىق قىلىپ بىرىشكە كەلسەك ، بۇ بىر شەھەر يەنە بىرىدىن پەرىقلىنىدۇ . بىز ھەر بىرىنى تىخىمۇ تەپسىلىي قىلىپ تۈۋەندىكىچە ئىنىق قىلىپ بىرىمىز :

1- پېشىن ۋاقتى

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : **پېشىننىڭ ۋاقتى كۈن ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ھەمدە كىشىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۇزۇنلۇقتا بولغاندىن باشلاپ ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە .** دىدى . شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلىنىشى ۋە ئاخىرلىشىشى ۋاقتىنى ئىنىق قىلىپ بەردى :

پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلىنىشى بولسا كۈن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئىگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ، يەنى ، ئاسماننىڭ ئەڭ ئىگىز قىسمىدىن ئۆتۈپ ، غەرىپكە قايرىلىشقا باشلىغاندا .

كۈننىڭ ئەك ئىگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەنلىكىنى (پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلانغانلىقىنى) بىلىشنىڭ ئەمىلىي ئۇسۇلى :
 تاياق ياكى كالتەكنى بىر ئوچۇق جايغا قويۇڭ . كۈن شەرىقتە كۆتۈرۈلگەندە ، بۇ تاياقنىڭ سايسى غەرىپكە قاراپ چۈشىدۇ .
 كۈن قانچە ئىگىزلىگەنسۇر ، سايمۇ شۇنچە قىسقىرايدۇ . ناۋادا ئۇ قىسقىراشنى داۋاملاشتۇرسا ، كۈن تىخى ئۆزىنىڭ ئەك
 ئىگىز نۇقتىسىغا يېتىپ بارمىغان بولىدۇ . ساپە ئۆزىنىڭ مەلۇم نۇقتىسىغا يەتكۈچە ، قىسقىراشنى داۋاملاشتۇرىدۇ ، ئاندىن ئۇ
 ئۆزىراشقا ، شەرىپكە قاراپ چۈشۈشكە باشلايدۇ . ئۇ ئازراق بولسىمۇ ئۆزىرىغان بولسا ، ئۇنداقتا كۈن ئۆزىنىڭ ئەك ئىگىز
 نۇقتىسىدىن ئۆتكەن بولىدۇ . ئەنە شۇ نۇقتىدا پېشىننىڭ ۋاقتى كىرگەن بولىدۇ .

ئەك ئىگىز نۇقتىنى (يەنى ، زاۋالنى) سائەت بىلەن بىلىش : كۈن چىقىش بىلەن كۈن ئولتۇرۇش ئارىلىقىدىكى ۋاقتى تەك ئىككىگە
 بۆلۈك ، ھەمدە ئۇ بولسا ئەك ئىگىز نۇقتىنىڭ ۋاقتى . ئەگەر بىز كۈن ئەتتىگەن سائەت 6 دە چىقىدۇ ، ھەمدە كەچ سائەت 7 دە
 ئولتۇرىدۇ دەپ پەرەز قىلساق ، ئۇنداقتا ئەك ئىگىز نۇقتا چۈش سائەت 12 دە بولىدۇ . ئەگەر ئۇ ئەتتىگەن سائەت 7 دە چىقىپ
 ، كەچ سائەت 7 دە ئولتۇرسا ، ئۇنداقتا ئەك ئىگىز نۇقتا چۈشتىن كىيىن سائەت 1 دە بولىدۇ ، قاتارلىقلار .
 [الشرح الممتع (2/96)] كە قاراڭ .

پېشىن ۋاقتىنىڭ ئاخىرلىشىشى : ھەر قانداق نەرسىنىڭ ئەك ئىگىز نۇقتا ۋاقتىدىكى سايسى (يەنى ، زاۋال سايسى) دىن
 كىيىنكى سايسى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەك بولغۇچە .

پېشىن ۋاقتىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلىشنىڭ ئەمىلىي ئۇسۇلى :
 ئابايام بىز قويغان تاياق ياكى كالتەككە قايتايلى ، ھەمدە ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقىنى 1 مېتىر دەپ پەرەز قىلايلى . بىز شۇنىڭغا دىققەت
 قىلىمىزكى ، كۈن ئۆزىنىڭ ئەك ئىگىز نۇقتىسىغا يېتىشتىن بۇرۇن ، ساپە مەلۇم نۇقتىغا يەتكۈچە ئاستا-ئاستا كېمىيدۇ (بۇ
 نۇقتىغا بىر بەلگە قويۇۋالغۇ) ، ئاندىن ئۇ ئۆزىراشقا باشلايدۇ ، ئۇ نۇقتىدا پېشىننىڭ ۋاقتى كىرگەن بولىدۇ . ساپە ئۆزىراشنى ،
 ھەمدە ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەك بولغۇچە شەرىپكە قاراپ چۈشۈشنى داۋاملاشتۇرىدۇ ، (يەنى ، ئۇ ئەك
 ئىگىز نۇقتا دەپ بەلگە قويۇلغان نۇقتىدىن باشلاپ 1 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ) . بەلگىنىڭ ئالدىدىكى ساپە ھىساپلانمايدۇ ،
 ھەمدە ئۇ زاۋال سايسى (ئەك ئىگىز نۇقتا سايسى) دەپ ئاتىلىدۇ . بۇ نۇقتىدا پېشىن ۋاقتى ئاخىرلىشىدۇ ھەمدە ئۇلاپلا
 ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرىدۇ .

2- ئەسىرنىڭ ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : **ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ .** دىدى .
 بىز شۇنى بىلىمىزكى ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى پېشىن ۋاقتى ئاخىرلاشقاندا ، يەنى ، نەرسە سايسىنىڭ ئۇزۇنلىقى شۇ نەرسىنىڭ
 ئۇزۇنلىقىغا تەك بولغاندا باشلىنىدۇ . ئەسىرنىڭ ئىككى ئاخىرلىشىش ۋاقتى بار .

a) ئەۋزەل ۋاقتى : بۇ بولسا ئەسىرنىڭ ۋاقتى باشلىنىپ ، كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ ، چۈنكى پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ
 تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : **ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ .** دىدى . بۇ ۋاقتى سائەت بىلەن
 ئىنىق قىلىپ بىرىش پەسىللەرگە قاراپ ھەرخىل بولىدۇ .

b) زۆرۈر ۋاقتى : بۇ بولسا كۈن سارغايغاندىن باشلاپ ، كۈن ئولتۇرغۇچە داۋاملىشىدۇ . چۈنكى پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ

تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : كىمكى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئەسىرنىڭ بىر رەككىتىگە ئۆلگىرەلسە ، ئەسىرگە ئۆلگۈرگەن بولىدۇ . دىگەن . [بۇخارىي (579) ، مۇسلىم (608) نەقىل قىلغان] .

سۇئال : زۆرۈر ۋاقتىنىڭ مەنىسى نىمە؟

بۇ يەردىكى زۆرۈرىيەت بولسا بىر كىشىنى مەلۇم مۇھىم ياكى ساقلانغىلى بولمايدىغان ئىش ، مەسىلەن ، چاراهەتنى تىڭش دىگەندەك ئىشلار ئەسىرنى ئوقۇشتىن قويغان بولسا ، ھەمدە ئۇ كۈن سارغىيشتىن بۇرۇن ناماز ئوقۇيالايدۇ لىكىن تەستە ، ئۇنداقتا ئۇ نامازنى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئوقۇيدۇ . بۇ ھالەتتە ئۇ نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇغان ھەمدە گۇناھ قىلمىغان بولىدۇ ، چۈنكى بۇ بولسا زۆرۈر ۋاقت . ئەگەر كىشى نامازنى كېچىكتۈرۈشكە مەجبۇر بولسا ، ئۇ نامازنى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئوقۇغانلا بولسا گۇناھ يوق .

3- شامنىڭ ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : **شامنىڭ ۋاقتى شەپەق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ .** دىدى . يەنى ، شامنىڭ ۋاقتى ئەسىرنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىشى بىلەنلا باشلىنىدۇ ، يەنى ، كۈن ئولتۇرۇپ ، شەپەق ياكى قىزىللىق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . ئەگر قىزىللىق ئاسماندىن غايىپ بولسا شامنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىشىدۇ ، خۇپتەننىڭ ۋاقتى كىرىدۇ . ھەمدە ئۇنى سائەت بىلەن ئىنىق قىلىپ بىرىش پەسىللەرگە قاراپ ھەرخىل بولىدۇ . شۇڭا سىز قاچان شەپەقنىڭ ئۇپۇقتىن يوقالغانلىقىنى كۆرسىڭىز ، بۇ شام ۋاقتىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

4- خۇپتەن ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : **ھەمدە خۇپتەننىڭ ۋاقتى تەك كېچىگچە داۋاملىشىدۇ .** دىدى . شۇڭا خۇپتەننىڭ ۋاقتى شامنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىشى بىلەنلا (يەنى ئاسماندىكى قىزىللىق يوقىلىشى بىلەن) باشلىنىپ ، تەك كېچىگچە داۋاملىشىدۇ .

سۇئال : تەك كېچىنى قانداق ھىساپلايمىز ؟

جاۋاب : ئەگەر تەك كېچىنى بىلمەكچى بولسىڭىز ، ئۇنداقتا كۈن ئولتۇرغاندىن باشلاپ ، تاك ئاتقۇچە بولغان ۋاقتىنى ھىساپلاڭ . ئۇنىڭ تەك يېرىمى بولسا خۇپتەن ۋاقتىنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى (ھەمدە ئاشۇ تەك كېچە) .

شۇڭا كۈن چۈشتىن كىيىن سائەت 5 تە ئولتۇرسا ، ھەمدە بامدات سائەت 5 تە باشلانسا ، ئۇنداقتا تەك كېچە بولسا كەچ سائەت 11 بولىدۇ . ئەگەر كۈن سائەت 5 تە ئولتۇرۇپ ، تاك سائەت 6 دە ئاتسا ، ئۇنداقتا ، تەك كېچە سائەت 11 يىرىمدە بولىدۇ ، قاتارلىقلار .

5- بامدات ۋاقتى :

پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : **بامداتنىڭ ۋاقتى تاك ئاتقاندىن باشلاپ ، كۈن كۆتۈرۈلگىچە . كۈن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىغاندا ، ناماز ئوقۇشتىن توختا ، چۈنكى ئۇ شەپتاننىڭ ئىككى مۆڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا كۆتۈرلىدۇ .** دىدى . بامداتنىڭ ۋاقتى ئىككىنچى تاك ئىتتىشتىن باشلىنىپ ، كۈن چىقىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ . ھەمدە ئىككىنچى تاك بولسا شەرقتىكى ئۇپۇقتا كۆرۈنگەن كەك سوزۇلغان ئاقلىق بولۇپ ، ئۇ شىمالدىن جەنۇبقا قاراپ سوزىلىدۇ . بىرىنچى تاك بولسا ئۇ ئىككىنچى

تاڭدىن تەخمىنەن بىر سائەت بۇرۇن كۆرۈنىدۇ . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرق :

1) بىرىنچى تاڭدا بولسا ئاقلىق شەرقتىن غەربكە قاراپ سوزىلىدۇ ، ئىككىنچى تاڭدا بولسا ئۇ شىمالدىن جەنۇبقا قاراپ سوزىلىدۇ .

2) بىرىنچى تاڭ بولسا كەينىدىن قاراڭغۇلۇق كىلىدۇ ، يەنى يورۇقلۇق قىسقا ۋاقىت داۋاملىشىدۇ ئاندىن ئۇ يەنە قاراڭغۇلىشىدۇ . ئىككىنچى تاڭ بولسا كەينىدىن قاراڭغۇلۇق كەلمەيدۇ ، بەلكى يورۇقلۇق كۈچىيىدۇ .

3) ئىككىنچى تاڭ بولسا ئۇپۇققا تۇتاش بولىدۇ ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدا قاراڭغۇلۇق بولمايدۇ ، لىكىن بىرىنچى تاڭ بولسا ئۇنىڭ بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدىكى قاراڭغۇلۇق بىلەن ئۇپۇقتىن ئايرىلغان بولىدۇ .

[الشرح الممتع (2/107).] كە قاراڭ .